

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Rendkívüli kiadás.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	8 Kor.
Félévre	—	—	—	—	4
Negyedévre	—	—	—	—	2

— Hirdetések díjszabás szerint. —

Embert temetünk!

Jól emlékszem rá. Bádögfedelű tornyunkra kitűzték a nagy fekete zászlót. Mintha most is látnám, hogy cibálták, kapdosták a goromba februári szelek egy álló héten keresztül. Megkondult mind a három harangunk. Naponta elsírták „verseiket“ s az emberek olyan szomorúak voltak.

„Mehalt a Szentséges Atya Rómában“

Igy mondták ezt nekünk — gyermekeknek s hogy hogynem mi is szomorúak lettünk. A haranghangokkal tovaillant gyerek-képzetelem hegyen-völgyön keresztül egy ismeretlen szent városba, a hol a világ minden emberei együtt vannak és mély megindulással imádkoznak egy koporsó körül. Abban a koporsóban fekszik a világ legelső embere, a ki még a királynál is nagyobb, mert ő Jézus Krisztusnak földi helytartója és ő föllötte csak a jó Isten itél.

Ez 1878 febr. 7-én volt.

A gyermek hangulatai a férfiban lényegileg nem változnak, csak öntudatosabbakká lesznek. Most, hogy férfiúvá lettem, ime ugyanazon érzelmek és hangulatok lettek urrá lelkemen, midőn hallom a belépő társszerkesztő úrtól: Lapunk telefon értesítést kapott ma reggel Budapestről, hogy *me halt a Szentséges Atya Rómában*.

Hiszzen tudtuk, hogy meg fog halni. Számlálta a pihegését az egész földkerekség három hét óta. Mégis most, midőn a nagy világ sodrony-idegein átcikázik a hír, hogy a pihegés immár megszűnt; pillanatra — mint midőn nagyot villámlik és hirtelen sötét lesz — megakad az élet ritmikus lüktetése. Elkomolyodunk. Siró haranghangokkal Rómába zárandokol gondolatunk, ott leborulunk, megcsókoljuk a hideg csontos jobbot, és imádságos ajkakkal dadogjuk: Isten veled drága Szentséges Atyánk! Fáj, hogy itt hagysz minket, mert nagyon szerettünk téged. Hisz Krisztus helytartó embere voltál és jó embere voltál. Isten veled!

Előveszik hát megint a híres ezüst kalapácsot Rómában. Megkopogtatják vele háromszor a meghalt pápa homlokát és családi nevén szólítják mindannyiszor: Pecci Joakim élsz-e még? Az ajkak persze, hogy némák maradnak s a szertartást végző biboros kijelenti: A pápa meghalt. Készítik sírját. Szegezik koporsóját. Himalája hótetői, az Andesek vulkánjai, jéghegyek, tengerhullámok viszhangozzák e rideg koppanásokat. Mintha az egész világ kripta lenne. 250 millió a gyászoló rokon és tán ötször annyi a végtisztességet néző közönség. Temetik Krisztus családjában az édes apát.

Bámulom ezt a tüneményt!

Nem a tömeget, sem a szertartást, sem a méreteket, hanem az öntudatot, melylyel Krisztus familiája temet. Apánkat a földbe tesszük, de reményeinkkel az égig emeljük. Vezérünknek örök nyugalomát kívánunk, de győzhetetlen aspirációinkból egy jottát föl nem adunk. *Csak* embert temetünk! Esmét?! soha, soha, soha!

Ranke a német és Makulay az angol protestáns történettudósok „a legzseniálisabb alkotásnak“ mondják a pápaságot, melyet valaha emberi elme kigondolhatott s hiszik, hogy a mint túlélte Európa összes dinasztiaját és állami alakulását, még a legvénebb Velencéjét, is úgy túléli a Themse-partok összes vashidját, érc- és kőtornyát, sőt megéri azt az időt, a midőn a Dower törött vasveiről nagy romtenger közepében a művelt ujjlandi fogja kopirozni Szent Pál templomának kidőlt-bedőlt falait.

Ezek az urak jól beszélnek, csak a táblát hibázták el, melyre cimirásaikat írták. A pápaság az embereké. Belőlük és számukra való, de a szerzői jogot Krisztus vindikálja magának. Rajta az ő isteni pecsétje, azért fog látni mindeneket egész a világ végezetéig.

„Az öreg Pecci meghal, de a pápa csalhatatlan és örök.“ Ezzel mult ki most is apánk, vezérünk és főpapunk. Más világosság az, melynél ezeket gyökerében érteni lehet, mint a történettudomány! Úgy hívják, hogy: isteni kegyelem.

Valahányszor előkerül ez a homlok-kopogtató ezüst-kalapács, a nagy vonat, melynek neve: *világ-egyház*, melynek vezetője a Szentlélek, hajtó ereje pedig a megváltó Isten-Fiu tüzes, izzó vére, mindannyiszor új állomásra szállítja be száz és száz milliányi utasát. Minden pápa halála a világ-egyház egy-egy nagy stációja. Ilyen-

kor, míg a vonat áll, s kerekeit kopogtatják, ki-kijön érdeklődésével az a publikum is, mely a vonaton nem utazik, és el kezd profétálni: „Hatalom csak ott van, ahonnan *félelmet* tudnak támasztani, már pedig ma nem félnek a pápától. Valójában tehát nemhogy növekedett volna a pápaság hatalma XIII-ik Leo alatt, de inkább csökkent és ha ennek a tökéletes pápának nem sikerült a pápaság föltámasztása, ugyan milyen kilátásai lehetnek erre egy másiknak.“ Ez a próféta nem nevezi meg magát, de érdekes, hogy szócsövétül kifogástalan szabadkőműves organumot használ és névalírása helyett kigyót rajzolt cikke végére, mely nyelvét öltögeti és mérget fröcsögtet . . .

A történelem, mely nem csuszó-mászóktól veszi irányítását, már elkészült XIII. Leo pápa fejfájának fölírásával: itt nyugszik az a nagy pápa, a ki az isteni kegyelemtől megtermékenyített szív és ész hatalmával bámulatos fényt derített a pápai hármaskörre és szent Péter utódainak döntőbb befolyást biztosított a világ sorsának intézésében, mint a minőt a pápaság fénykorában gyakorolt. Szerette az igazságot, gyűlölte a sötétséget, azért az Örök Igazság kiolthatatlan *Izsof Alajos*.

A pápa halála.

Az értesítések szerint a Szent Atya hétfőn, f. hó 20-án d. u. 4 óra 4 perczkor hunyta le szemét. Halála nyugodt, esőndes volt a majdnem három hétig tartott kinyúlás után.

A halálesetről városunkon át az első telefonértesítés hétfőn este ment át, de a hírt még senki sem tarthatta biztosnak.

Kedden reggel 8 órakor jött az UJ LAP sürgőnye, a mely a gyászt már határozottan megerősítette. Ekkor határoztuk el, hogy a keresztény világ gyászáról lapunk ezen külön kiadásában értesítjük t. olvasóinkat.

Igy akartunk gyászunknak kifejezést adni.

XIII. Leó élete.

A Lepini hegyek közt szerényen meghúzódó *Carpinetó* kis olasz község ma a földkerekség egyik legnevezetesebb helysége, mert itt ringatták a *lumen de coelo* bölcsességét. Félreeső, elszigetelt kis község, amely azonban környezetétől, gesztenye- és olajfa erdeitől, trópusok napfényétől vadregényes színezetet nyer. A világ híu zaja nem hat el ebbe a szerény zugolyba, melynek lakói is igénytelenek, szerények — sőt nagyon is szegények.

A község egyik halmán emelkedik egy kómor, de jó karban tartott épület, a *Palazzo Pecci*. Ebben lakott a nem nagy vagyonban dúslakodó *Pecci Lajos gróf* ezredes. Ebben az időben Olaszországban a lezajlott forradalom nyomán felfordult állapot keletkezett, az erkölcs züllésnek indult, az egyház feje menekült Rómából. A Pecci-család ilyen viszonyok között is példát adott környezetének a vallásosságára, a jámborságra. Az említett *Pecci Lajos gróf*, aki voltaképpen ezredesi címe dacára sem volt tényleges katona, volt XIII. Leo pápa atya.

Anya *Prosperi Buzi* Anna ősrégi patricius család sarja. A család alapítója az a *Cola Rienzi* híres néprőbúr volt, aki arról ábrándozott, hogy a római köztársaságot vissza fogja állítani. Ime az Isteni Gondviselés sajátos rendelkezése! A keresztény szocializmus nagy pápája olyan forradalmi vérből származik, amely csak századok sora után jutott a lecsillapodáshoz.

A szülők hét gyermekének legutolsója volt *Joakim*, aki 1810. márc. 2-án született, tehát az időtájt, a midőn az olasz nemzet a francia korszak sokszoros utóbajaiból kezdett kiépülni. A nagyon boldog apa a kora reggeli órákban az újszülöttel karjain fogadta az üdvözítésre *Siető* *carpinetoi*akat s fölhangozta a környék bércsein a jámbor pásztorok lelkesült kiáltása: „*Evviva ser Vincenzo Gioacchino Pecci*“. A csendes családi körben, csendes visszavonultságban

növekedett a kis *Nino* (így becézték a családban) szerető anyja gondos vezetése mellett. Az atya családi tradícióinak megfelelően katonai pályára szánta fiát, a kiben azonban a vallásos mély érzés mellett korán felbredta tudományok iránti vonzalom mely egész életén át, utolsó percéig élt benne.

Midőn egy alkalommal az apa *Carpinetó* magaslatairól megmutatta kicsi fiának *Aquinót*, szent Tamás szülőhelyét, a gyermek lelkesen kiáltott fel: „*Aquino!*“ a hol szent Tamás született s tovább *Monte Cassino*, ahol írni-olvasni tanult. Ugy-e papa, én is ott fogok tanulni?!

Az apa hazatérve, mintegy terveiben csalódottan mondta el nejének az esetet, búsan hozzá tette:

— Pedig generalist akartam belőle nevelni!

Az anya mosolyogva felelt:

— Ha így áll a dolog: majd pápát kell belőle nevelnünk!

Az anya jóslata fényesen bevált.

Joakim József bátyjával *Viterboba*, a jezsuiták intézetébe küldetett tanulmányai folytatására s itt *Ubaldini* atya vezetése alatt a két testvér rendkívüli szorgalommal tanult úgy, hogy a kollegium rektora 1820-ban így írhatta a tudakozódó szülőknek: „*Vincenzo* állhatatosan jól viseli magát, kis anygalkának tartom őt; *Pep-pino* valamivel élénkebb, igazi jó kedvű fiú lesz belőle.“ *Joakim* tanulmányai mellett gyermeki lelkeknek őszinte buzgóságával készült az első szent áldozásra, melyet 1821. jun. 21-én, szent *Alajos* napján végzett. Megtelt lelke érzelmeit a tíz éves gyermek egy latin költeményben öntötte ki. Ezt a költeményt 1896-ban első áldozásának 75 éves évfordulóján átnyújtották ismét a nagy pápának, mely alkalommal sűrű köny hullott le a fehér arcáról az elsárgult papírra, mely ifjúsága legboldogabb s legszebb napjára emlékeztette.

A költséget iránti vonzalma utolsó percéig élt benne. Első költeménye után nemsokára — 1822-ben — tanulmányaival is babért aratott egy ezüst jutalomérem alakjában. A *viterbói* tartózkodást azonban csakhamar hazulról szállingózó szomorú hírek keserítették meg. A szeretett anya egészségét állandó láz ásta alá. Levegő változásra Rómába ment. A javulás reménye mind jobban letűnt. Halála előtt azonban megérte szíve forró óhajaitás. 1824. július 5-ről kelt levelében jelenti férjének, hogy *Joakim* fia egy napja már a papi talarist viseli és *József* elhatározta, hogy belép a *Jézus-társaság* noviciusába. Egy hónappal utóbb, aug. 5-én, *Joakim* haldokló anyja szemeit csukta le és sirjának feliratát is maga készítette.

A szerető fiú nagy, véghetetlen bánatában tanulmányaiban keresett vigasztalást. Dolgozataival nemcsak felülmúlta kortársait, hanem hexameterével mindig pályabereket aratott. Húsz éves korában már csaknem készen volt tanulmányaival, de majdnem életévelis. A láz szorgalom, az ír-

asztal mellett való éjszakázás teljesen kimerítette anélkül is gyenge testi erejét.

Erről a testi gyöttelemről emlékszik meg egy költeményében:

Ifjú vagy *Joakim*, húsz év van vállaidon csak
S jaj te szegény, mégis mennyi nyomor és baj igaz.
Elkerül az álom, későn hajtod nyugalomra
Fáradt tagjaidat s lassan erőfienedél.
Nem kell étel-ital, bágyadt szemekkel alig látsz,
Éles főfájás űzi agyadba a vért,
Majd a hideg láztól szenvednek csontjaid, aztán
Forróság lepi meg jajtete tagjaidat,
Arcod gödrös már, lélekzedet a zihá fojtja.
Gyöngülts s nap-nap után fogya fogy életerőd.
Miert család önmagad? hosszú évekre ne számíts,
Int a halál szörnyű anygala: *utra siess!*

A gyenge testben azonban a lángoló szellem nem gyöngült. Midőn a kollegiumban XII. Leo pápa üdvözlésére szónokot kerestek, nem találtak külobmet nálánál.

Theologus korában nyilvános vitáival tűnt ki. Oriási készütsége, előkelő előadása és finom stílusa elragadta a hallgatóságot. Huszonkét esztendő korában — 1832 — már a theologia doktora lessz. Ekkor aztán a nemesk egyházi akadémiájára került, a hol a jogi tudományokat hallgatta. Három év múlva a polgári és egyházi jogból lett doktor. — 1837-ben elérte szívének legfőbb vágyát: áldozó pappá szentelik s *december 31-én mondja első szent miséjét* a Vatikánban. Atyja megérte fia dicsőségének kezdetét, de már két hónap múlva elhunyt. Tehát alig érte el hő vágyát *Joakim*, már is teljes árvaságra jutott.

Az ifjú papot XVI. Gergely pápa kinevezte *Beneventbe* kormányzóknak. Ez egy anyagilag és erkölcsileg teljesen elzüllött hercegség volt. Az új kormányzó a pápai állam ezen elzüllött tartományát három esztendő alatt teljesen felvirágoztatta.

Majd tovább emelkedik. 1841-ben *perugiai* kormányzó lett. Perugia ekkor már tele volt titkos társulatokkal s a pápa uralma ellen esküdött „*ifjú Olaszország*“ jelszavai szállongtak a levegőben. Az ifjú kormányzó a forradalmi hangulat ellen nagy erélyvel küzdött.

Érdemei elismerésül 1843-ban a pápa a *belga udvarhoz* küldi, hol a nunciusi magas és fontos állásban a királynak s a kormányférfiaknak is egyaránt kedves embere lett. Belgiumban ez időtájt a protestáns első Lipót az „*ultramontan*“ törekvések ellen léptettek fel. Itt bizonyította be a fiatal nunciust hogy nemcsak jó politikus, de kitünő diplomata is, mert tapintatosságával és szelidségével mindenké megköthető. Főgondja az iskolák kath. jellegének fenntartása és az ifjú klerus szigorúan egyházas és tudományos nevelése volt.

Belgiumból 1845-ben hívták vissza Rómába s a pápa kinevezte *Perugia érsekévé*. Ebben az állásában sokat tesz a tudomány, főleg a keresztény bölcsélet műveléséért, s akadémiát szervez *Aquinói szent Tamás* szellemének ujjaélesztésére. Harminckét évig kormányozta ezt az egy-

házmegyét igazi apostoli szellemben úgy, hogy Umbria püspökei minden tekintetben vezérüknek vallották.

Ez időtájt törtek ki Olaszországban azok a mozgalmak, melyek érzékenyen támadták a vallást. Ekkor írta Pecci érsek a következő jellemző sorokat, melyeknek tartalma életprogramjává lett a későbbi pápának:

„Napjainkban különösen feladata a papnak védeni a megtámadt vallást, a romlásnak indult erkölcsösséget s a félreismert igazságot. Ércfalként kell ellentállani a betörő tévedések és eretnokség ellen, melyek megdöbentő módon terjeszkednek.“

A forradalom az akkori pápát IX. Pius Gaetába sodorta, ki Peccit 1853-ban kardinálisnak nevezte ki. Még csak negyvenhárom éves volt, de azért a pápa tanácsában szavának a legnagyobb súlya volt.

Közben válságos idők jöttek. Az anyaszentegyház elnyomatásának és üldöztetésének leggyászosabb korszakát élte ezen években úgy, hogy IX. Pius hosszú uralkodása a küzdelmek szakadatlan láncolata. A pápai állam ellen az első támadást a *piemontiak* kezdték, a kik elfoglalták az egyházi állam egy részét s megkezdték ott működésüket.

Kimondták, hogy nem kell egyházi állam. Évtizedes törekvések és küzdelmek után sikerült is az olasz fegyvereknek a számtalan apró államból álló Olaszország egységesítése.

1870. szept. 20-án elfoglalták Róma városát, a pápaságnak 18 hosszú századot át székhelyét. De nem csak ezzel támadták az egyházat, hanem minden téren; a tudomány, az iskola, a társadalom, a vallásos élet terén; a házasságot megfosztottak szentségi jellegétől s polgári szerződésre alacsonyították. Az iskolákat államosították, s a szerzetes rendeket feloszlatták, az egyházi épületek javarészt kaszárnyákká alakították s a növendékpapokat besorozták a hadseregbe.

Pecci Joákim, mint perugiai érsek, ekkor adta ki híres főpásztori levelét a *pápák világi uralmáról*. Rövid idő múlva másikat a feloszlatott szerzetes rendek érdekében. *Viktor Emmanuel* királyhoz pedig emlékiratot intézett a *polgári házasság ellen*. Midőn pedig az olasz kormány felhívta a püspököket, hogy fogadják és ismerjék el a „bevégzett tényeket“, *Pecci* ismételen felemelte tiltakozó szavát.

Erre a hadsereg elfoglalta Perugiát s egyik legbuzgóbb papját *Santi Boldizsárt* föbelövette. Ez esemény után nemskára a pápa *Pecci* érseket 1877-ben kinevezte kamerlengóvá s már a rákövetkező évben elhalt IX. Pius, pápasága harminckettedik évében, 85 éves korában. Nyugodtan halt meg, mert a „grandissimo pontifice“, mint *Pecci* nevezte, már utódját látta a fényes szellemű kamerlengóban.

IX. Pius halála harmadnapján már konklavet hívtak össze s ezen azt is eldöntötték, hogy az új pápa olasz származású legyen. *Pecci Joákim* vezető szerepet játszott a pápaválasztás intézkedéseiben. A bibornokok 1878. febr. 16-án vonultak a konklavéba. Magyarországból *Simor János* hercegeprimás és *Mihalovich József* zág-rábi érsek jelentek meg, mint kardinálisok. A pápaválasztó kardinálisok száma 61 volt. A világ összes biborsai közül csak hárman maradtak el súlyos betegség miatt.

Az első szavazásnál *Pecci Joákimot* tizenhatan kandidáltak, a többiekre esett szavazatok száma heten alul oszlott meg. D. u. 3-kor újból szavaztak s ekkor *Pecci* már huszonhat szavazatot kapott, a mi még mindig nem jelentett abszolút többséget. Febr. 20-án volt aztán a harmadik szavazás, mely alkalommal 44 sza-

vazattal *Pecci* lett a pápa. A római népnek a Szent-Péter erkélyéről hirdették ki az eredményt és az új pápa, XIII. Leo néven nemskára megáldotta a népet.

A koronázás márc. 3-án a Sixtusi kápolnában ment végbe. A fanatizáltak tüntetést rendeztek az új pápa ellen.

Első enciklikáját 1878-ban adta ki, melyben nagy körrajtot fest a modern társadalomról, a családi életéről, a népről, az egyház válságos napjairól s elődje példájára ő is sürgeti a pápa világi hatalmának visszaállítását.

Pápasága elé a keresztény világ nagy várakozással nézett s hogy a hozzáfűzött reményeket mennyire oлдotta meg, nagyjában a következő adatokkal világítjuk meg.

XIII. Leo és Olaszország. Mikor pápa lett, nagy feltűnést keltett az olaszoknál, hogy nem ismerte el azt a helyzetet, melybe a garancia törvénnyel jutott volna a pápaság, azaz Olaszország első és nem is fejedelmileg dotált főpapja lett volna, a kinek pápai tekintélye bizonyosan csorbát szenvedett volna, az új törvény hatása alatt. — Másodszor mindvégig nem engedte meg az olasz katolikusoknak, hogy a parlamenti választásokban részt vegyenek (*non expedit*.) A harc közte és Olaszország közt 1878—1903-ig különböző fázisok ment át. Bölcsességével azonban mindig megakadályozta a konfliktusok kiélesedését. A *Római kérdést* azonban mindig napirenden tartotta s ezért a hivatalos Olaszország gyakran szükségesnek látta tüntetni a pápaság ellen s ezt megaláznai állandó törekvések voltak, mert hisz ez a kérdés a legszorosabb összefüggésben van a szabadkőművesek vezetése alá került Olaszország modern szellemével. Ez a harc már IX. Pius temetésénél kezdődött, amikor a pápai holttest átszállításával inzulitás történt állami asszisztencia mellett. Ezután az antiklerikális tüntetések napirenden voltak: papok, apácák megrugdosása és leköpködése. Az egyház ellenségei sorban kapják az emlékeket, így: *bresciai Arnold*, a pápa világi uralmának ellensége; *Sarpi*, a velencei ferencrendi, aki köztársaságának kopott patronatusi jogait védte a pápák ellen s megrágalmazta a trienti zsinatot. *Giordano Bruno*, a pantheista dominikanus, *Garibaldi* lovas szobra pedig a Janikulusról fenyegetőleg néz a Vatikánra.

A huszonöt éves pápaság alatt történtek békülék kísérletek is. Ezeknek a legérdekesebbjét felemlítjük. Ez a *Posti*, montecasinói bencés apát és *Parocchi* római bíboros vikárius terve, akik megelégedtek volna a régi egyházi állam helyett egy földnyelvel a tenger felé és Rómának vatikáni külvárosával. A tárgyalás majdnem félhivatalos volt már, de aztán valószínűleg *Crispi* fanatizmusa következtében a római kérdésnek ez a megoldása sem sikerült.

Az olaszok gyűlölete akkora volt, hogy pl. nem akarták elfogadni a pápa kezéből az olasz hadi foglyok szabadon bocsátását, amit *Menelik* négushoz intézett levelével akart kieszközölni. Sértette volna ez az olasz nemzeti hiúságot. Annak köszönné ugyanis az ilyen nemeslelkű cselekedetet, akit *Grimaldi* 1887-ben Olaszország legnagyobb ellenségének mert nevezni.

A pápa rendíthetatlensége és bölcsesége következtében azonban az utóbbi időben már békésebb szellők fújnak. Olyan antiklerikális, vallástalan törvényt, amelyen a vallási, nemcsak megszavaztatni, de végrehajtani sem lehet; anynyira megerősödött az olasz kath. közvélemény. Ezért nem lehet a kolostorokra vonatkozó törvényeket is végrehajtani. A kath. megújulás rohamosan halad. Járhat a pap a kaszárnyába, az állami iskolába. Előkelő notabilitások, állami

magas rangú hivatalnokok kath. intézetekben neveltetik gyermekeiket. És ha a pápa a fennebb említett *non expedit*-et visszavonta volna, hatalmas kath. párt vonult volna a parlament be. Ennyit ért el a pápa ebben az izzó, elégedetlen, fanatizált országban.

Franciaország. Mikor a pápa elfoglalta széket, ez az ország márteljesen az egyházgyűlölő szabadkőművesek kezében volt. XIII. Leo a kath. püspökök segítségével hozzáfogott a restaurációhoz. 1884. febr. 8-án intézte a híres *Nobilissima Gallorum Gens* enciklikát a francia püspökökhöz. Felszólítja ebben a családtagykat gyermekeik vallásos nevelésére, felszólítja a népet és a klerust a világi és egyházi hatalom közti egyetértés munkálására. A pápa békülékenyi és szelid hangja a francia államhatalom iránt nem volt inyére a tulzókna, akik hadüzenetet szerettek volna hallani, hogy jogot mutathassanak ki a vad támadásra. A pápa bölcsesége azonban belátott a kulisszák mögé s egy francia püspökhöz intézett levelében kifejti, hogy az egyház a kormánynak minden formáját elismeri, ha az nem igazságtalan és az egyház jogait tiszteletben tartja. A szabadkőművesek azonban nem puhultak erre sem, sőt még nagyobb vadsággal kezdték támadásaikat. 1900-ban már megindult az üldözés, mely különösen a kath. oktatásra és a szerzetes rendekre vetette magát, s mely azóta mind fokozottabban halad előre s melyről mostanság bőven lehetett olvasni. Az egyház azonban várhat s ki fogja bőjtölni a dühöngők vakmerőségét.

Németország. Itt 1870-ben tört ki a kulturharc. 1874-ben bezártak 241 papot, 136 kath. újságíró és 210 világi embert. Az összes papnevelő intézeteket bezárták. Börtönbe került a poseni és kölni érsek és négy püspök. Több püspöknek elvonták a fizetését. Feloszlatták az összes klastromokat s ekkor 1811 férfi és 2766 női szerzetes lett hajléktalanná.

Midőn XIII. Leo trónra lépett, kifejezést adott sajnálatának, hogy Németország és a Vatikán között megszűnt a diplomáciai érintkezés. Vilmos császár udvariasan, de hidegen válaszolt. Végre a császár — különösen az ellene irányzott merénylet után — hajlandónak mutatkozott a közeledésre és kijelentette: „a népnek meg kell őrizni vallását.“

A kibékülést különösen siettette az új gazdaságpolitika, melynél a kormány nem nélkülözhetette, az akkor már hatalmas politikai tényezővé vált centrum közreműködését. 1881 óta megkezdődött a püspöki székek betöltése s lassan-lassan a plebániák is leképáztorhoz jutottak. Mindazáltal a viszonyok még nem voltak rendezve. Végre 1883. dec. 18-án Frigyes Vilmos trónörökös személyesen jelent meg a Vatikánban és tárgyalt a pápával. 1886 óta a kulturharcos májusi törvények revíziója óta aztán bámulatosan erősödik a katolicizmus Németországban. II. Vilmos császár pedig a legnagyobb bámulattal és tisztelettel viseltetik a pápa bölcsesége és nagysága iránt. Püspöki jubileuma alkalmával 1893. ápr. 23-án személyesen látogatta meg feleségével együtt. Ezóta a kulturharc emlékei állandóan homályosodnak s az erősödésnek méltó tanubizonyosága a strassburgi kath. theol. fakultás felállításáa.

Angolország. Az elhunyt pápa Angolország vallási ügyei iránt mindig a legmelegebb érdeklődéssel viseltetett és nagyon sokat tett a katolicizmus itteni felvirágoztatására. A szerencsétlen irek érdekében többször közbenjárt s leveleivel azt a meggyőződést keltette az angol közvéleményben, hogy a szentszékekkel való közlekedés a leghathatósabb eszköz akornyári kezében a nemzeti jólét emelésére. 1896-ban már

az angol egyháznak az anyaszentegyházzal való mielőbbi egyesülését kívánta. Az angol egyház fejtejtérelmes válaszukban, melyet valamennyien sajátkezűleg írtak alá, örömtűket fejezték ki, hogy együttesen nyilváníthatják ki a pápa iránt való mély tiszteletüket és hódolatlukat. 1901-ben pedig már teljes diadalt aratott a pápai politika, mert VII. Eduard király szakítva a régi előítéletekkel a St. James palotában kihallgatáson fogadta a kath. püspöki kart, a nemességet s biztosította őket arról, hogy állandó gondja lesz az egységet, a türelmességet és összetartást emelni és fejlesztetni.

Orszórszországban a katolicizmus különösen II. Sándor cár idejében állandó üldözésnek volt kitéve. A katolikusokat minden képzelhető módon zaklatták. 1875-ben 50.000 egyesült görögöt azaz 45 plebániát kebeleztek a schizmatikus állam-egyházba. Erre Oroszország és a Vatikán között megszakadt a hivatalos érintkezés. Mikor aztán a cár elleni merényletek egymást után jöttek, a pápa felhasználta ezeket az alkalmakat, hogy a cárnak a szerencsés megmenekülés fölött örömet kifejezze. Mindazonáltal közeledés csak 1880-ban kezdődött, mire II. Sándor cárt nem sokára meggyilkolták. Ekkor írta XIII. Leó *Diuturnum* kezdetű enciklikáját, mely telve bölcs tanácsokkal a fejedelmekhez és népekhez egyaránt. — III. Sándor cár alatt egészen barátságos lett a viszony. A püspökök kegyelmet nyertek, a plebániák lelkészeket kaptak és az orosz alattvalók vallásszabadságot nyertek. Az új cár alatt pedig teljesen javultak az állapotok úgy, hogy II. Miklósnak a kath. egyház iránt való magatartása a legszebb reményekre jogosítja a ker. világot. Ez is XIII. Leó munkája.

Magyarország. Ki nem ismerné, ki nem tudná azokat a jelentős eseményeket, a melyek a pápa 25 éves uralkodása alatt hazánkra vonatkozólag történtek. Minden alkalom felhasználta annak bizonyítására, hogy a pápaság érzülete mindig változatlan a „Regnum Marianum” iránt. Az 1886. év igen jelentős a pápaság és hazánk közti viszonyra. Ekkor ünnepeltük Budavár bevételének 200 éves évfordulóját, mikor a magyar püspöki karhoz örökké emlékeztető levelet írta, melyben feltárta a hazai katolicizmus bajait, iskoláink állapotát, szervezetlenségét s azt az aknamunkát, melyet ellene a felekezeti elkülönítéssel indított.

Ezeréves államiségünk ünneplése alkalmával ismételtén kifejezte hazánk iránt való belső érzelmét. Szeretettel nemzetünk iránt nem kevésbítette az egyházpolitikai törvényeknek minden eszközzel való keresztülhajtása. . . Megérte nálunk is a katolicizmus renaissancet. Láthatta a kath. társadalomnak minden téren való mozgolódásából és cselekvéséből, hogy már nem vagyunk aluszékony hívek, kik ölbe tett kézzel várjuk a további csapásokat egyházunkra.

Nincs a világnak az a zuga, melyre figyelmét ki ne terjesztette volna. Újra felállította az *afrikai* karthágói egyházat. Helyreállította a *kelet-indiai* és *ceyloni* hierarchiat. — A *szlávok* közt hathatósan terjesztette a katolicizmust s az *oláh* katolikusok számára Bukarestben érseki széket állított. Az *örmény*, a *káld*, a *perzsa*, a *japán* s a *kinai* katolikusok érdekében is üdvös és eredményes intézkedéseket vitt keresztül. *Amerikában* és *Ausztráliában* sem kerülték ki a figyelmét a hitelesítés nagy gondjai. A misszionariusokat nyelvekre taníttatta, ügyüket a „propaganda congregatio”-ba utalta, melyben a legjelesebb biborokok és hittudósok működnek. Több szerzetes rendet eredeti szigorúságába helyeztet vissza, a jezsuitáknak visszaadta régi jogait.

És azt a bölcs, előrelátó, figyelmét mindenre kiterjesztő egyházfejedelmet saját honfirtásai az olaszok fosztották meg világi hatalmá-

tól. A pápa azonban mindent elkövetett, hogy az egyház erejét csökkenteni ne hagyja.

Igy az olasz kormánytól meg nem erősített, tehát fizetés nélkül hagyott püspököket maga kezdte segíteni, de az állam erre a szubveniora oly nagy adót rótt ki, hogy a Vatikán kénytelen volt a nyilvános segítséget visszavonni és magánsegítséget nyújtani. Az állam lefoglalta a hitelesítés végonalapját is, de ezután XIII. Leót nagy céljainak elérésére a világ összes kath. nemzetei támogatták buzgó adakozásaikkal. A tulzók elkeresztelték XIII. Leót a „legmakacsabb klerikálisnak”. Páduában elégették arcéjét. Szabadsága a Vatikánra szorult úgy, hogy nem üres szólam az, hogy XIII. Leó foglya volt Rómának, mert pápasága alatt sohasem hagyta el a Vatikánt.

Az a Róma, hol félszázaddal előbb püspökké szentelték, nincsen többé. Lakossága ugyan majdnem megkétszereződött, új utak, új paloták, új szobrok emelkedtek, de a pápai hatalom fénye nem áradt szét az örök városra.

A megboldogult mindazon nagy fontosságú, a népek életébe erősen benyúló ügyeket, melyek a mai társadalmat megmozgatják, gondoskodása tárgyává tette. Szilárd és változhatatlanságában tisztelet parancsolt jelleme lefegyverzete az egyház legádázabb ellenségeit, akik meghajoltak előtte, s aki nem azért hajlott meg, mert ő az egész keresztény kath. egyház főpápa, azt meghajlása és hódolásra készítette az ő tiszta jelleme, szent élete, mely bölcsesége, melyvel véleményét, ítéletét és hajthatatlan akaratát nyilvánítani szokta. Elmondhatjuk bátran, hogy kevés pápa ulti Szent Péter trónján, aki az egyházban oly tekintélyt, a maga személyének oly általános és osztatlan tiszteletet tudott volna kivívni, mint XIII. Leó.

Törekeny, majdnem átszellemlült, gyöngye testében oly erős lélek lakozott, mintha csak ez az erős lélek tartotta volna benne a testi élet feltételeit. Kilencvenhárom évével is oly tisztán és világosan gondolkozott, a mint ezt testileg és lelkileg egyaránt erős szervezetü embereknel is ritkán tapasztaljuk.

Ez az erős lelke, mely tudománya és bölcsesége Istennek legszebb, legbecsesebb ajánléka, melyvel nemcsak őt, hanem az Egyházat s az egész emberiséget megajándékozta.

XIII. Leó pápa megválasztása.

(Epizód az utolsó konklavéból.)

IX. Pius halála után harmadnapra összegyűlt a konklavé. A konklavében összesen 252-en voltak; a biborokok 61-en, a konklavisták, valamint azok szolgáló ugyanannyian és a többi szolgálattevők és cselédek. Febr. 18-án d. u. 6 órákor Pecci biboros-kamarás a sala regiából nyíló ajtót, az egyetlen, amelyen a konklavéba belépni lehetett belülről, a konklavé öre és marsalja *Chigi* herceg kívülről bezárta — a konklavé megkezdődött. Harminc biboros már előzetesen a mellett volt, hogy a pápaválasztást idegen földön eszközöljék s e vélemény mellett volt Pecci biboros is. Mert az akkori viszonyok között nagy bátorság és elszántság kellett ahhoz, hogy egy erélytelen, megbízhatatlan kormányval szemben, könnyen félrevezethető, és fanatizálható tömegtől körülvéve, a kath. egyház választó-fejedelmei egyetlen épületben, parányi örségtől oltalmazva összegyűjenek, hogy egy új cíneji *Simont* válasszanak.

A konklavében a választásra vélemény több, de meggyőződés csak egy volt. A személy körül váratlan gyorsasággal történt megállapodás úgy, hogy valószínűnek látszik *Ferrieri* biboros amá megjegyzése: *ez nem lesz elekcio, hanem inspiracio! Bilio, Frauchi és Pecci között osztottak meg. Ez utóbbinak mint püspöknek nagy híre volt; pápai életkorral is bírt, mert már 68 éves volt, tehát nem ígért hosszú pontifikatust,*

de egész multja biztosítékot nyújtott arra, hogy úgy a jogfenntartásnak, mint a békének pápája lesz.

A próbaválasztás után *Bilio* és *Frauchi* biborosok lemondtak nyert szavazataikról *Pecci* biboros részére. Az előbbi, *Bilio*, sorra járta a reá szavazó biborosokat, számra ötöt, hogy őket Pecci részére nyerje.

Megható volt a jelenet, midőn d. u. 1 óra felé a sistina-kápolna ajtaja megnyílt s a biborosok egyenkint kiléptek. Minden arcon bizonyos elégtelenség ulti. Majd csoportokba verődtek s mikor Pecci előttük elhaladt, valamennyien félreleptek és hódoló tisztelettel azt engedték Ő többször megállott; halkán, alig hallhatólag beszélt, utóbb, mintha fűtni, menekülni látszott volna, közbelben álló konklavistájt hívta magához, ahhoz néhány kérdést intézett s azután távozott.

Délután 4 órákor a következő választás. Ez alkalommal Pecci már 34 szavazatot kapott, tehát csak 7 szavazat hiányzott, hogy pápává válasszassék.

A következő nap délelőttjén volt az utolsó választás. A gyülekezésben ünnepi komolyság, félf nyugalom s bizonyos szomorú pompa honolt. Arról volt most szó, hogy ki viselje méltán a század tövökronáját. Választás volt ez alakjában, ítélet lényegében, mely trónt ad és börtönt, az egész világra kiható hatalom és szentes glóriáját egyben. Az új pápa tudta mi vár reá; de tudta azt is, hogy minél elviselhetetlenebb sorsa, annál erősebb iránta a hívők ragaszkodása, tisztelete, hódolata és becsületes jellemek rokonszeve. Délfél a sistina kápolna ajtaján belül zörgetés hallatszott. Ez volt a rendes jegy az ajtó kinyitására. A megnyitott ajtó küszöbén *Palleghini* biboros állott, aki Pecci biboros konklavistájt hívta elé. — Ebből lehetett sejteni, hogy a végeredményes választás megtörtént. A hír futó tűzként terjedt el. A konklavisták minden oldalról frenetikus zajjal rohantak elé és nyomultak az ajtó felé. Kézzel több *Howard* biboros szolt ki az ajtón s a zajongó tömeghez csak e szót intézte: *Leone*. Leirhatatlan lelkesedés, lázas nyugtalanság vett erőt a jelenlőkön, amely csak akkor csilapult, midőn *monsignore Cateldi* szertartás-mester, a sistina kápolnából kilépve, stentori hangon felhívta a kinnlevőket, hogy helyet engedjenek a menetek. A kinnlevők aztán követték a festői menetet a benső loggiáig, amelynek elzáró falait az előfuto kömvisek egy pillanat alatt ledöntötték; azt aztán elhangzottak a világraszóló szavak: „Annuntio vobis gaudium magnum; habemus Papam, Eminentissimum ac Reverendissimum Dominum Joachinum Pecci, qui sibi nomen imposuit Leo XIII.” E szavak után néhány percre megkondult Róma összes harangjai, jelentvén a keresztény világnak, hogy az egyház feje meg van választva.

Negyvenegy szavazattal választották meg Pecci biborosát. A választás ilyen gyors és váratlan lefolyása miatt az öröm oly leirhatatlan lelkesedést keltett, hogy az még a szigorú udvari etikett szabályait is figyelmen kívül hagyta. Midőn XIII. Leó pápa főheféh ruhájában, még fehérebb arcával, némileg ingadozó léptekkel a sistina-kápolna ajtajain kilépett, a konklavisták hozzája rohantak s elragadtatásukban tiszteletük és hódolatluk csókjaival halmozták el tisztes alakját. Az elősiető biborosok csak ügygyelbajjal tudták a pápát a tömegtől kiszabadítani, ki ekkor áldásra emel kezeit. Mindnyájan térdre borultak és így fogadták az új pápa első áldását.

Rövid fél óra múlva tenger nép hömpölygött a szent Péter tén. A Vatikán csarnokai megteltek Róma ősi arisztokráciájának színejavával; hosszú fényes sorban mentek a nagyhatalmak követei, diplomaták, főrangú katonák, prelatusok, a szerzetesek generalisai. Délután 4 órákor következett az új pápa első nyilvános áldása. Hajdan világraszóló jelenet — most, hogy a pápa rá — még jelentősebb még hatásosabb. Nagyszerűségében leirhatatlan, benyomásában örökre feledhetetlen jelenet volt az, midőn a pápa ott fenn a magasban mint a béke galambja, főheféh alakjával, áldásra emelt karjaival egy magasztos eszme dicsfényében látszott ragyogni. Ebben a pillanatban jelenté a ker. világnak, hogy fölvette keresztjét az isteni Alapítónak s megindult utján vértanú elődeinek.

Maslaghy Ferenc után.